

Poznań, dnia 16 września 2018 roku

prof. UAM dr hab. Katarzyna Kokocińska
Katedra Publicznego Prawa Gospodarczego
Wydział Prawa i Administracji UAM w Poznaniu

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
POSTĘPOWANIE PRZED PREZESEM URZĘDU OCHRONY KONKURENCJI
I KONSUMENTÓW W SPRAWACH O UZNANIE POSTANOWIEŃ WZORCA
UMOWY ZA NIEDOZWOLONE

autorstwa Pani mgr Eweliny Tylińskiej
Promotor Prof. zw. dr hab. Kazimierz Strzyczkowski

1. Uwagi ogólne. Wybór obszaru badań, temat rozprawy doktorskiej

Charakterystyka i analiza regulacji normatywnych z zakresu ochrony interesów konsumentów, ze względu na istotność oraz złożoność problematyki, zasługuje na uznanie. Przyjęty przez Panią mgr Ewelinę Tylińską punkt wyjścia dla prowadzonych w dysertacji rozważań, jakim są aksjologiczne podstawy oceny instytucji prawnych ochrony interesów konsumentów w ramach postępowania prowadzonego przed Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, jest godny uwagi. Próba oceny rozwiązań normatywnych przez pryzmat realizacji szczególnego interesu publicznego jakim jest w tym przypadku ochrona zbiorowych interesów konsumentów, wpisuje się w podjętą w ostatnim czasie dyskusję nad wartościami w publicznym prawie, w szczególności w publicznym prawie gospodarczym.

Obszar badań objęty recenzowaną pracą, to obszar atrakcyjny ze względu na wieloaspektowość tej problematyki, obejmującej zagadnienia prawne i ekonomiczne, a także wymiar społeczny. Recenzowana praca obejmuje zagadnienia istotne prawnie i teoretycznie a także, na co należy zwrócić uwagę, o dużej doniosłości praktycznej. Przy czym należy podkreślić, że silnie akcentowane (także przez Autorkę) praktyczne ujęcie nie zaciążyło na całości przeprowadzonej analizy; nie pozbawiło rozważań walorów naukowych.

Pani mgr Tylińska objęła swoimi dociekaniem obszar z zakresu publicznego prawa gospodarczego, który charakteryzuje się dużą dynamiką zmian w wyniku aktywności zarówno ustawodawcy unijnego, jak i ustawodawcy krajowego. Obszar szeroko ujmowany jako „ochrona konsumenta” obciążony jest licznymi uwarunkowaniami społeczno-gospodarczymi, co bezpośrednio przekłada się na wielość oraz jakość przyjmowanych regulacji normatywnych, stanowiących zasadnicze pole badań dla Doktorantki.

Zagadnienia objęte badaniami, to zagadnienia występujące na styku prawa publicznego i prawa prywatnego. Jest to wynik wzajemnego przenikania metod regulacji - metody publicznoprawnej i prywatnoprawnej. Przejmowanie rozwiązań dominujących w prawie prywatnym, bądź w prawie publicznym, zachodzi aktualnie z tą samą intensywnością w obrębie obu tych segmentów prawa. Autorka mając świadomość zacierania się granic „pomiędzy tym co publiczne a tym co prywatne” z sukcesem rozgranicza ale także umiejętnie łączy te sfery.

Należy także zaznaczyć, że „publicznoprawna ochrona konsumenta”, która stanowi przedmiot zainteresowań Pani Magister, nie jest „wypełniona” zbiorem jednorodnych norm. Są to zarówno normy prawa materialnego, jak i prawa proceduralnego a także rozwiązania o charakterze instytucjonalnym. Wynika to z charakteru prawa publicznego gospodarczego, które nie jest w swej strukturze jednolite. Obejmuje zarówno normy prawne ustrojowe, normy materialnego prawa gospodarczego oraz normy proceduralne. Z tego też powodu instytucji publicznego prawa gospodarczego nie zawsze można rozpatrywać jako treściowo powiązany zespół norm jednakowego rodzaju.

Z tychże powodów zagadnienia odnoszące się do „ochrony zbiorowego interesu konsumentów w postępowaniach przed Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej „UOKiK”), stanowiące istotny element „systemu publicznej ochrony konsumentów”, nie są łatwą materią dla badacza, który musi podjąć trud nie tylko starannej analizy lecz również wnikliwej obserwacji zachodzących przemian, postulowanych kierunków zmian, które ostatecznie mają swój wyraz w przyjmowanych regulacjach normatywnych.

Wybór tematu odnoszącego się do charakterystyki, analizy i oceny instrumentów ochrony konsumenta w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, a w ostateczności ich skuteczności, należy ocenić pozytywnie.

Badania w obrębie prawnego modelu ochrony konsumenta - kontroli postanowień wzorca umowy - były często podejmowane. Jednak ze względu na jego diametralną zmianę - z modelu sądowego na model administracyjny i przeprowadzoną analizę prawnoporównawczą, opracowaniu przygotowanemu przez Panią mgr Tylińską nie można odmówić charakteru nowatorskiego.

Przyjęta tematyka rozprawy osadzona została w bardzo szerokim kontekście – ochrony konsumenta, a więc w dziedzinie spraw o szczególnym znaczeniu. Tym samym wymagała od Autorki nie tylko sięgnięcia do literatury z zakresu publicznego prawa gospodarczego, ale również źródeł innych niż nauka prawa publicznego - dyscyplin naukowych, a w szczególności prawa i procedury cywilnej.

Zaproponowany sposób ujęcia tematu rozprawy pozwala uznać, iż Autorka zakresliła obszar badawczy w sposób interesujący, dający możliwości szerokiej analizy prawnej.

2. Założenia i cel pracy oraz metody badawcze

Recenzowana praca liczy 329 stron maszynopisu, w tym 331 stron tekstu podstawowego (VI rozdziałów) wraz z *Wprowadzeniem* (ss. 10-19) obejmującym takie części jak: *Motywy podjęcia tematu*, *Problem badawczy i cele pracy*, *Zakres przedmiotowy pracy i przedmiot badań*, *Metody badawcze*, *Struktura pracy* oraz *Podsumowaniem* (ss. 281 - 291).

Autorka wskazuje, że przedmiotem swoich dociekań naukowych czyni publicznoprawną ochronę zbiorowych interesów konsumentów, której celem jest eliminacja niedozwolonych postanowień wzorców umowy z obrotu konsumenckiego. Zagadnienie te rozpatrywane jest w ujęciu publicznoprawnym ze względu na obowiązujący administracyjny model kontroli, jednakże dla przeprowadzenia rzetelnej analizy konieczna była wszechstronna prezentacja postępowania w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone regulowanego dotychczas przepisami z zakresu prawa prywatnego (sądowa kontrola). Autorka uczyniła przedmiotem swoich analiz również regulacje poprzednio obowiązujące, posiłkując się poglądami przedstawicieli doktryny oraz orzecznictwem. Autorka wskazuje na konieczność prowadzenia badań historyczno-porównawczych, które pozwolić Jej miały na zestawienie i ocenę uprzednio i aktualnie obowiązującego modelu. Wskazuje, że doktryna nie jest jednolita w poglądach i opiniach na temat przyjętych w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów rozwiązań prawnych, a ambicją Doktorantki jest nie tylko przeprowadzenie analizy ale również na tej podstawie dokonanie oceny modelu (przy czym Autorka sama określa efekt swojej pracy jako „próbę” oceny uzasadniając to faktem, że analizowane regulacje obowiązują dopiero kilka lat).

Autorka wskazała trzy cele główne dysertacji, wyznaczające jednocześnie kierunek prowadzonych przez nią badań.

Pierwszy z nich (cel I), jak wskazuje Pani mgr Ewelina Tylińska, dotyczy oceny zasadności zmiany (jak stwierdza Doktorantka) „całego systemu”. Autorka stawia pytanie czy dla

rozwiązania problemów zaistniałych na tle sądowego modelu abstrakcyjnej kontroli postanowień wzorca umowy za niedozwolone nie byłaby wystarczająca nowelizacja przepisów? Kolejny (II cel) dotyczy oceny realizacji założeń wprowadzonych zmian, w tym ochrony zbiorowego interesu oraz skuteczności podejmowanych środków. Trzeci cel (III cel) to ocena charakteru prawnego postępowania przed Prezesem UOKiK w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolony.

Zarówno kolejność, jak i sposób tak sformułowanych celów budzi pewne zastrzeżenia. Najistotniejszym spośród wymienionych celów wydaje się cel II, bowiem uzyskanie odpowiedzi na tak postawione pytanie pozwala na wyciągnięcie wniosków dotyczących zarówno zasadności wprowadzonych zmian polegających na zmianie modelu (nie systemu – jak wskazuje Pani Magister) kontroli postanowień wzorca umowy za niedozwolony oraz ustalenia charakteru prawnego analizowanego postępowania. W przypadku celu III Autorka powinna sprecyzować jakie elementy zamierza poddać analizie aby dokonać oceny charakteru postępowania i wskazać czemu ustalenia te służą. Ponadto cel I wymaga doprecyzowania. Ustawodawca rozstrzygnął o zmianie modelu a zadaniem Pani Tylińskiej jest jego rekonstrukcja i ocena, co z resztą Pani Magister uczyniła. Potwierdza to stawiana przez Nią hipoteza badawcza (s. 15), iż *„przepisy regulujące postępowanie przed Prezesem UOKiK w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone nie spełniają większości celów i założeń nowelizacji, a problemy jakie wystąpiły na tle poprzednio obowiązującego stanu prawnego nie uzasadniały zmiany sądowego modelu abstrakcyjnej kontroli wzorca umowy.”*

Cele te Autorka zamierza osiągnąć analizując przede wszystkim przepisy prawa krajowego, ze szczególnym uwzględnieniem prawa procesowego. Podejście to uzasadnia wybór tematu, a także zakres i przedmiot badań.

Prezentacja podjętej problematyki zasługuje na uznanie. Pani mgr Tylińska wykazuje się dobrą ogólną umiejętnością wypowiedzania się, posługiwania się naukowymi metodami badań, oraz oceny i formułowania wniosków. Podstawową metodą zastosowaną przez Autorkę jest metoda prawnodogmatyczna, uzupełniona przez Autorkę dysertacji metodą historyczną. Sposób wykorzystania przez Autorkę metod badawczych należy uznać za właściwy. Autorka umiejętnie dokonuje analizy przepisów prawa, przytaczając poglądy i stanowiska doktryny, z tym jednak zastrzeżeniem, że głównie są to prace z zakresu podsystemu prawa publicznego gospodarczego jakim jest „ochrona konkurencji i konsumentów”, gdy tym czasem bez wątpienia (w płaszczyźnie teoretyczno-prawnej) byłyby pomocne (i wskazane) podstawowe opracowania z zakresu tej dziedziny prawa, w tym na temat prawnych instytucji, zasad i wartości czy procedur w publicznym prawie gospodarczym.

Doktorantka uwzględnia także regulacje unijne oraz wykorzystuje orzecznictwo, w głównej mierze orzecznictwo sądów krajowych.

Poza zgłoszonymi wątpliwościami dotyczącymi sformułowanych celów, które w trakcie prowadzonej przez Autorkę analizy stają się zdecydowanie jaśniejsze, metodologiczna ocena recenzowanej pracy doktorskiej jest wysoka. Praca prezentuje dobry poziom warsztatu naukowego Doktorantki.

3. Ocena formalnych wymogów rozprawy doktorskiej

Na pozytywną ocenę formalną rozprawy wpływa bez wątpienia zaproponowana tematyka pracy w powiązaniu z przyjętą przez Autorkę jej jasną strukturą (spis treści), a także redakcja całości materiału, język pracy oraz technika pisarska (sposób cytowania, przywoływanie literatury, przepisów, orzecznictwa).

Konstrukcja pracy jest uporządkowana. Treść zawarta w poszczególnych rozdziałach odpowiada merytorycznie zaproponowanym tytułom rozdziałów, a dokonany podział treści pomiędzy poszczególne rozdziały nie budzi zastrzeżeń.

W przyjętej koncepcji zawartość rozprawy Autorka ujmuje w sześciu rozdziałach, nie licząc *Wprowadzenia* (ss. 10-19) a także dość obszernego *Podsumowania* obejmującego wnioski z przeprowadzonej analizy (ss. 328-291). W strukturze pracy Pani Mgr Tylczyńska wyodrębniła wnioski cząstkowe (podsumowania dla każdego z wyodrębnionych rozdziałów) i wnioski końcowe (*Podsumowanie*). Ujęcie takie zasługuje na uznanie, bowiem dużą trudnością jest formułowanie wniosków na każdym etapie badań i zdolność uczynienia z nich materii stanowiącej podstawę formułowania ostatecznych wniosków badawczych. Wnioski cząstkowe zawarte w recenzowanej pracy mają raczej charakter podsumowujący analizę źródeł prawa, stanowiska doktryny i orzecznictwa, choć częściowo stanowią także wynik samodzielnych przemyśleń Autorki.

Przyjęta struktura pracy odzwierciedla sposób ujęcia przez Autorkę poruszanej problematyki a także metodę prowadzonych badań.

Rozdział I ma charakter ogólny, wprowadzający do dalszej analizy i obejmuje zagadnienia zasadnicze, i to zarówno z zakresu prawa materialnego, jak i procesowego. Autorka omawia dość szeroko instytucję „wzorców umownych” i uznania ich za niedozwolone oraz dokonuje rozgraniczenia kontroli wzorców umów na abstrakcyjną i incydentalną. Wskazała także na typy decyzji, które mogą zostać wydane w toku postępowania i stara się poza charakterystyką poddać już na tym etapie ocenę rozwiązań normatywnych, co ma Jej pomóc w dalszej ocenie dokonanych

przez ustawodawcę zmian. *Rozdział II* Autorka określa jako rozdział historyczny, w którym omawia bardzo szczegółowo postępowanie w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, które toczyło się przed Sądem Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Pozwolić ma to na ocenę obowiązujących regulacji normatywnych oraz dokonać rozstrzygnięcia co do zasadności wprowadzonego, nowego modelu ochrony prawnej. *Rozdział III* i *Rozdział IV* dysertacji poświęcone zostały charakterystyce postępowań toczących się przed Prezesem UOKiK i mają one podstawowe znaczenie (szczególnie *Rozdział IV*) dla dokonanych końcowych ocen. Należy podkreślić, że Autorka dokonuje prezentacji w sposób przemyślany, podkreślając istotne z punktu widzenia badań elementy postępowania. *Rozdział V* obejmuje zagadnienia kontroli orzeczeń Prezesa UOKiK, w którym Autorka wskazuje między innymi różnice pomiędzy postępowaniem odwoławczym cywilnym i administracyjnym, co ma Jej ułatwić ostateczne rozstrzygnięcie co do zasadności wprowadzonych zmian. W ostatnim rozdziale – *Rozdział VI* – Doktorantka porusza zagadnienie charakteru prawnego postępowania toczącego się przed Prezesem UOKiK.

Od strony redakcyjnej praca napisana jest starannie i poprawnie. Miejscami zdarzają się błędy językowe, brak precyzji używanych sformułowań (na co wskażę w dalszej części recenzji). Jest to jednak kwestia wtórna z punktu widzenia przygotowanej pracy.

Źródła prawa i literatura wykorzystane zostały przez Autora w sposób prawidłowy w przyjętej koncepcji rozprawy. Imponujący jest wykaz piśmiennictwa aczkolwiek brak jest podstawowych, teoretyczno-prawnych pozycji z zakresu publicznego prawa gospodarczego, o czym mowa była wcześniej.

4. Ocena merytoryczna

Podniesione powyżej elementy oceny rozprawy mają istotne znaczenie, jednak o jej walorach jako pracy naukowej, decyduje ocena merytoryczna.

Tytuł pracy wskazuje, że Autorka rozprawy czyni przedmiotem swoich naukowych dociekań postępowanie w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolony prowadzone w modelu administracyjnoprawnym, a punktem wyjścia analizy będzie przede wszystkim charakterystyka regulacji normatywnych w tym obszarze, w szczególności regulacji krajowych.

Wybór tego interesującego, a przede wszystkim z punktu widzenia nauki prawa publicznego, poznawczego problemu, bez wątpienia zasługuje na uznanie. Tak sformułowany temat rozprawy doktorskiej wymaga od badacza wszechstronnej analizy obowiązujących źródeł prawa ale także badań natury teoretyczno-prawnej. Z zadaniem tym Autorka rozprawy poradziła sobie w sposób zadawalający.

Autorka rozprawy uczyniła przedmiotem swojej rozprawy rekonstrukcję prawnego modelu postępowania przed Prezesem UOKiK w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolony i tej materii poświęciła zdecydowaną większość swoich rozważań. Jednocześnie, co należy szczególnie podkreślić, Pani mgr Ewelina Tylińska w koncepcji zaprezentowanej pracy przyjęła założenie (i w odpowiedni sposób zrealizowała), iż punktem wyjścia dla oceny zrekonstruowanego modelu, będzie określony system wartości istotnych dla prawa publicznego ze szczególnym uwzględnieniem interesu konsumentów. Te pierwszorzędne kwestie stanowią nie tylko punkt wyjścia dla prowadzonych rozważań, ale rozpatrywane są na tle innych kluczowych zagadnień, m.in. takich jak interes publiczny. Na podkreślenie zasługuje fakt, że Autorka podjęła trud analizy „ochrony konsumenta” w ujęciu wartości, co zdecydowanie podnosi walor naukowy rozprawy, jednakże ta część rozprawy wymagałaby wzmocnienia pogłębionymi rozważaniami teoretyczno-prawnymi (nie tylko z obszaru ochrony konkurencji i konsumentów).

Prezentowane treści zawierają należycie przeprowadzone analizy stan prawnego (głównie krajowego), szerokie omówienie poglądów reprezentowanych przez przedstawicieli doktryny prawa publicznego i stanowiska judykatur. Autorka podejmuje próbę oceny obowiązujących krajowych regulacji normatywnych, prezentując przy tym własne, autorskie spostrzeżenia z zakresu problematyki stanowiącej przedmiot pracy. Podkreślić należy pełne i wszechstronne przedstawienie tematyki.

*

Rozważania Doktorantka rozpoczyna od prezentacji ogólnych zagadnień odnoszących się do zawierania umów o charakterze adhezyjnym oraz wzorca umowy, w tym próby definiowania i ustalenia jego charakteru prawnego, a także zapobiegania stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Rozdział I *Pojęcie wzorca umowy i jego kontrola oraz zakaz stosowania niedozwolonych postanowień wzorców umów*). Przy analizie podstawowych pojęć i instytucji mających kluczowe znaczenie dla dalszych rozważań, Autorka odwołuje się do wcześniejszych regulacji normatywnych, co pozwala Jej na szersze spojrzenie i lepszą ocenę aktualnych rozwiązań prawnych. Główny punkt ciężkości położony został na charakterystykę niedozwolonych postanowień umownych w oparciu o przepisy zarówno z obszaru prawa prywatnego, jak i prawa publicznego, w tym unijnego i krajowego. Autorka rzetelnie przedstawia przesłanki uznania postanowienia za niedozwolone, odwołując się w tym zakresie do ugruntowanego stanowiska doktryny i orzecznictwa sądów krajowych. Podejmuje, choć niestety dosyć skrótowo, wątek wzorca konsumenta ostrożnego i rozważnego (ss. 26-27). Szkoda, ponieważ sposób ujęcia wzorca konsumenta, który jest wzorcem zmiennym (na co Autorka z resztą wskazuje) bez wątpienia

wpływa na przyjmowane ostatecznie rozstrzygnięcia. Autorka przybliży także pojęcia: „konsumenta” i „przedsiębiorcy” odwołując się przede wszystkim do definicji ustawowych oraz stanowisk przedstawicieli doktryny, w tym postulatów dotyczących zmian w ujęciu tych dwóch, podstawowych (dla analizowanego obszaru) kategorii prawnych. Jednak opowiadając się za określonym, prezentowanym w piśmiennictwie stanowiskiem, nie uzasadnia czasami swoich poglądów (tak np. w zakresie braku potrzeby rozszerzenia definicji konsumenta s. 41 – częściowo odpowiedź można znaleźć na s. 78). Przyjęte przez Autorkę, istotne dla badań, stwierdzenia wymagają szerszego spojrzenia (a przynajmniej głębszej ich analizy) dla zrozumienia zagadnienia przez odbiorcę mniej zorientowanego niż Doktorantka.

Zastrzeżenia budzi natomiast sposób prezentacji pojęcia „przedsiębiorcy”. Jest to jedno z kluczowych pojęć w nauce publicznego prawa gospodarczego i kluczowe z punktu widzenia prowadzonych badań. Tym czasem Autorka na potrzeby dalszych rozważań dokonuje „wyliczenia” kategorii podmiotów kwalifikowanych w oparciu o przepisy kodeksu cywilnego, ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz już nieobowiązującej ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Tym czasem ustawa z dnia 6 marca 2018 roku Prawo przedsiębiorców (której przynajmniej projekt musiał być znany Pani Magister) definiuje przedsiębiorcę w sposób nieco odmienny. Autorka nie zwraca także uwagi na fakt, że elementem charakteryzowanej przez nią kategorii prawnej jest pojęcie „działalności gospodarczej”. Podejście to tłumaczy tym, że nie pozwala Jej na to temat opracowania (s. 42) – wręcz przeciwnie – ocena modelu kontroli wzorca umowy na co sama wcześniej wskazuje (s. 38) dotyczy obrotu konsumenckiego, pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą (a zatem także działalności gospodarczej). Są to zatem obok wzorca umowy oraz klauzul niedozwolonych zasadnicze dla badań kategorie prawne.

Z punktu widzenia tematu pracy ciekawe są spostrzeżenia Autorki zamieszczone w podrozdziale 1.6. odnoszącym się do zasadności oraz sposobu wprowadzenia do ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów zakazu stosowania niedozwolonych postanowień wzorców umów. Na tle tych ciekawych rozważań (bowiem Autorka, co należy szczególnie podkreślić, często zajmuje własne stanowisko) można wskazać wątki, które wymagałyby pewnego doprecyzowania, głębszej argumentacji.

I tak przykładowo:

1) (s. 47) - wypowiedź na temat materialnej podstawy dokonywania przez Prezesa UOKiK kontroli wzorca w oparciu o art. 23 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w związku z art. 385¹ kodeksu cywilnego),

2) (s. 48) - ocena działania ustawodawcy jako niekonsekwentnego w związku z wprowadzeniem różnych pojęć wobec (zdaniem Doktorantki) tego samego zjawiska (zakładając, że ustawodawca jest racjonalnym ustawodawcą warto byłoby się pochylić nad tym aspektem zarówno w ujęciu teoretyczno-prawnym, jak i praktycznym, nie ograniczając się do stwierdzenia, że „Problem ten może nie mieć znaczenia praktycznego...”, tym bardziej, że jest to kluczowa kwestia czy „niedozwolone postanowienia wzorców umów” oznaczają to samo co „niedozwolone postanowienia umowne”). Podobnie wypowiadając się na temat treści decyzji w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone (s. 51), w przypadku gdy rozstrzygnięcie nie zawiera zakazu stosowania niedozwolonego postanowienia Autorka stwierdza: „...ze względu na cel postępowania, norma odnosi się do każdego wzorca umowy stosowanego przez danego przedsiębiorcę, aktualnie i w przyszłości, nie tylko wzorca, który był kontrolowany”.

Kwestie zasadnicze dla dalszych badań wymagają szerszego spojrzenia, głębszej analizy a nie wyłącznie przyjętych a priori twierdzeń. Są to bez wątpienia istotne wątki, który należy podjąć w dyskusji.

Powyższe nie niweczy pozytywnej oceny dysertacji, stanowi pewną wskazówkę ewentualnych zmian, których wprowadzenie mogłaby rozważyć Doktorantka w przypadku publikacji pracy, służy także wywołaniu określonych problemów w ramach publicznej dyskusji w trakcie obrony rozprawy.

Rozdział II *Postępowanie w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone na gruncie Kodeksu postępowania cywilnego oraz problemy wynikające na tle regulacji* zawiera charakterystykę postępowania cywilnego z uwzględnieniem wszystkich podstawowych jego elementów. Autorka przedstawiając i systematyzując poglądy przedstawicieli doktryny prawa, szczególnie wnikliwie przeprowadziła badania nad rozszerzoną prawomocnością materialną wyroku w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, przedstawiając własne poglądy (s. 114-115). Tak szczegółowa prezentacja procedury abstrakcyjnej kontroli postanowień wzorców umów posłużyła Pani Magister Tylińskiej do wskazania zalet i wad tego postępowania a na tym tle do oceny nowych rozwiązań prawnych dotyczących administracyjnego modelu postępowania. Ujęcie to zasługuje na pozytywną ocenę. Autorka już w tym miejscu sygnalizuje także swoje stanowisko odnosząc się do zmiany modelu z cywilnego na model administracyjny, wskazując zalety modelu opartego na przepisach Kodeksu postępowania cywilnego (s. 132-133).

Tak zrekonstruowana perspektywa pozwala Doktorantce w Rozdziale III *Postępowanie ogólne przed Prezesem UOKiK* oraz Rozdziale IV *Postępowanie przed Prezesem UOKiK w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolony* dokonać nie tylko prawnej charakterystyki lecz również przeprowadzić samodzielną ocenę administracyjnego modelu kontroli. Z zadania tego Pani

Magister wywiązała się w sposób zadawalający. Niewątpliwie wartościowe z punktu widzeń badań naukowych i posiadające zasadnicze znaczenie dla dysertacji są rozważania ujęte w *Rozdziale IV*, ponieważ to ta część pracy doktorskiej stanowi obszerną, szczegółową analizę istotnych elementów prawnego modelu. Ta bardzo szczegółowa analiza (czasami jednak zbyt szeroko ujęty został jej przedmiot – uwaga ta dotyczy przede wszystkim treści *Rozdziału III*) posłużyła Autorce dla sformułowania wniosków z przeprowadzonych badań. Za szczególnie interesujące należy uznać wywody Pani mgr Tylińskiej koncentrujące się wokół zasadniczych *differentia specifica* postępowania, w tym jego wszczęcia (i wskazanych niezgodności z Dyrektywą 93/13/EWG), wprowadzenia nowej kategorii podmiotu (podmiotu zainteresowanego) a także instrumentów służących zwiększeniu skuteczności i efektywności postępowania (m.in. ustawowe określenie terminów zakończenia postępowania, nakładania kar pieniężnych). Trafnie podkreślone zostało przez Doktorantkę, że wprowadzony administracyjny tryb kontroli, który nie wymaga szczególnej aktywności stron a także wiedzy prawniczej, jest korzystny i realizuje postulat procedury „przyjaznej” jak i upraszcza procedurę eliminacji postanowień niedozwolonych z obrotu.

Nie są natomiast przekonywające argumenty przedstawione przez Panią mgr Ewelinę Tylicką (s. 227) dotyczące braku spełnienia postulatu przyspieszenia postępowania np.: „...przed organem toczy się wiele spraw, co powoduje iż czas rozpoznania sprawy jest długotrwały” bądź „wprowadzenie nowej procedury do organu (?) spowodowało znaczne zwiększenie ilości rozpatrywanych spraw oraz w konsekwencji, może się zwiększyć przewlekłość postępowania”. Niestety wnioski ograniczają się do dość ogólnych stwierdzeń (o charakterze komentatorskim), nie zawsze oddając istotę problemu np. „Prezes UOKiK ma bardzo duże kompetencje...” (s. 186) i z tak ogólnego stwierdzenia Autorka wywodzi jakże kluczowy postulat o zwiększeniu jego niezależności od Prezesa Rady Ministrów. Tego typu rozstrzygnięcia wymagają uzasadnienia, oparciem którego jest analiza materiału normatywnego.

Rozdział VI Kontrola sądowa orzeczeń Prezesa UOKiK, obejmuje jedną z kluczowych materii dla ostatecznych rozważań – realizację gwarancji prawa do sądu, sprawiedliwości proceduralnej, ochrony interesów przed niezawisłym organem. W rozdziale tym poza przedstawieniem genezy kontroli orzeczeń organu antymonopolowego, modeli odwoławczych sądownictwa administracyjnego i cywilnego, Autorka skupia się na prezentacji trybu odwoławczego od decyzji Prezesa UOKiK. Podkreślając jego specyfikę, w tym na tle powszechnej procedury kontroli aktów administracyjnych, charakteryzuje instytucje odwołania do SOKiK. Wskazuje także na odrębny status Sądu, przytaczając stanowiska doktryny, które wskazują na odrębności w stosunku do sądów powszechnych, jak i sądów administracyjnych. Interesujące są także spostrzeżenia Autorki na temat „oddziaływania” czy stosunku (zależności) prawa procesowego i administracyjnego. Ostatecznie

charakterystyka przepisów w obszarze postępowania odwoławczego pozwoliła Autorce na dokonanie oceny cywilnoprawnego modelu odwoławczego od decyzji Prezesa UOKiK poprzedzonej prezentacją stanowiska doktryny (s. 248-254). I w tym przypadku stanowisko Pani Magister powinno być mocniej uargumentowane, aczkolwiek przyjąć należy, że skoro w ocenie Autorki zasadne jest utrzymanie cywilnoprawnego trybu odwołań od decyzji Prezesa UOKiK, to zgadza się właśnie z poglądami aprobującymi to rozwiązanie.

Odrębny rozdział – Rozdział VI Autorka poświęca istotnemu zagadnieniu jakim jest ocena prawnego charakteru postępowania przed Prezesem UOKiK w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone. Wskazuje za przedstawicielami doktryny, że obowiązujący model to model administracyjnej kontroli wzorca umowy, a ze względu na utrzymanie przez ustawodawcę odwołania do sądu powszechnego model ten określany jest jako model administracyjno-sądowy. Na okoliczność tą przeprowadza wszechstronną analizę odwołując się do ustaleń poczynionych w ramach Rozdziału III, IV i V, odzwierciedleniem czego jest podsumowanie tego rozdziału. Pani Magister wskazuje na kilka aktualnych koncepcji co do charakteru prawnego postępowania przed Prezesem UOKiK a także prezentuje kilka przekonujących wniosków *de lege ferenda*. Charakteryzując poglądy doktryny ostatecznie opowiada się za sądowym charakterem postępowania, do czego odniosę się szerzej w części dotyczącej *Podsumowania* całości rozprawy.

W *Podsumowaniu* pracy Autorka odwołując się do postawionej hipotezy badawczej (s. 15), iż *„przepisy regulujące postępowanie przed Prezesem UOKiK w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone nie spełniają większości celów i założeń nowelizacji, a problemy jakie wystąpiły na tle poprzednio obowiązującego stanu prawnego nie uzasadniały zmiany sądowego modelu abstrakcyjnej kontroli wzorca umowy.”* oraz postawionych celów stwierdza, że przeprowadzone badania pozwoliły Jej na realizację postawionych celów.

Odnosząc się w kolejności do niektórych z przedstawionych przez Autorkę argumentacji i wnioskowań:

- 1) Doktorantka wskazuje, że wprowadzone zmiany nie usunęły wątpliwości zgłaszanych przez przedstawicieli doktryny w stosunku do sądowego modelu abstrakcyjnej kontroli postanowień wzorca umowy w zakresie podstawy materialnoprawnej kontroli dokonywanej przez Prezesa UOKiK – art. 23a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów odsyłający do art. 385¹ par. 1 KC. Wątpliwości doktryny wynikały z okoliczności, iż przepis ten odwołuje się do istniejącego stosunku prawnego, a kontrola dotyczy wzorca umowy *in abstracto*. Autorka jednak sama stwierdza, że

pominięcie tego zagadnienia nie ma istotnego znaczenia, ze względu na już wypracowaną przez SOKiK praktykę i postuluje, z czym należy się zgodzić, aby Prezes UOKiK przyjmował rozstrzygając, iż kontrola dotyczy postanowienia, które mogło się stać konkretnym postanowieniem umownym.

- 2) Szczególnie ważne są spostrzeżenia Pani Magister odnoszące się do rozszerzonej mocy wiążącej wyroku uznającego powództwo w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone. Argumentacja Autorki jest trafna, choć opiera się na wykształconych w doktrynie i orzecznictwie dwóch przeciwstawnych stanowiskach (szczegółowo prezentowanych w pracy), a ponadto jak sama wskazuje ustawodawca dokonując nowelizacji ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, przyjął jednoznaczne rozwiązanie wprowadzając jednostronną rozszerzoną skuteczność decyzji organu. Jednak zdaniem Pani Tylińskiej rozwiązanie to zawiera pewne niejednoznaczności, które wymagają doprecyzowania przez Prezesa UOKiK oraz przez sąd. Stwierdzenie to wymaga uściślenia i głębszej argumentacji tym bardziej, że Doktorantka ma poważne wątpliwości (tak to określa – s. 284) czy norma art. 23d ustawy oklik realizuj cel postępowania w pełnym zakresie zapewniając skuteczną eliminację niedozwolonych klauzul.
- 3) Wskazując na inne „mankamenty” w tym zmianę podmiotu uprawnionego do orzekania jakim jest aktualnie Prezes UOKiK Doktorantka stwierdza, że ustrój tego organu nie pozwala na jego samodzielność i nie sprzyja zachowaniu obiektywizmu. Są to poważne zarzuty dotyczące struktury aparatu państwa, relacji pomiędzy Prezesem Rady Ministrów (uprawnionym do powoływania i odwoływania Prezesa UOKiK jak i sprawowania nadzoru) zatem wymagają szerszego spojrzenia.
- 4) Nie przekonuje mnie argument Autorki, że odesłania w ustawie oklik do innych aktów prawnych (kpa i kpc) mogą stwarzać problemy w stosowaniu prawa, „powodując wątpliwości, które normy, ze względu na charakter postępowania, będą mogły być stosowane. Tak kategoryczne stwierdzenia wymagają głębszej argumentacji; tym bardziej, że Pani Magister dokonując oceny postępowania kwalifikuje je (trafnie) do postępowań hybrydowych, których specyfika została już w sposób bardzo szeroki opisana w literaturze.
- 5) Doktorantka wskazuje także korzystne skutki wprowadzania nowelizacji ustawy oklik w ramach postępowania w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, w tym a) w zakresie rozkładu ciężaru dowodowego b) nadanie decyzji

Prezesa UOKiK rygoru natychmiastowej wykonalności itd. Z oceną tą należy się w pełni zgodzić.

Ostatecznie odwołując się do takich kryteriów jak „zwiększenie skuteczności”, „zwiększenie pewności prawnej” oraz „efektywności”, i „sprawności” w związku z realizacją postulatu przyspieszenia postępowania, uproszczenie eliminacji niedozwolonych klauzul, Pani Magister stwierdza, że „nowelizacja była przedwczesna” a ustawodawca „nie podjął próby naprawienia systemu sadowej abstrakcyjnej kontroli wzorca umowy.

***

Autorka dysertacji przyjęła, iż zadaniem badawczym jest ocena zasadności zmian modelu kontroli postanowień wzorca umowy za niedozwolone, zaznaczając jednocześnie, że ze względu na krótki czas obowiązywania nowego modelu ocena ta będzie utrudniona. Postawionemu zadaniu Doktorantka podołała, co znajduje odzwierciedlenie w pracy, jak i sformułowanych wnioskach końcowych (*Podsumowanie*).

Pani Magister wskazuje, że niezwykle trudno ocenić jest te regulacje, w których występuje sprzeczność wartości, w tym przypadku ochrona zbiorowego interesu konsumentów oraz ochrona interesów przedsiębiorcy. Należy zgodzić się, że jest to pewna niedogodność, ale jako badacz regulacji publicznoprawnych wyznaczających relacje gospodarka-państwo i dodatkowo konsument (zbiorowy), wyposażona jest w odpowiednie instrumenty, które pozwalają na dokonanie ocen (tak, jak w większości podsystemów publicznego prawa gospodarczego również tutaj występują swoiste dla tej dziedziny wartości, instytucje oraz prawne środki działania).

Należy zwrócić uwagę, że Doktorantka nie ogranicza się jedynie do analizy przepisów prawa ale na podstawie przyjętych rozstrzygnięć podejmuje próbę ich oceny. Prezentowane wywody prowadzone są w sposób uporządkowany i przemyślany, świadcząc o znajomości tematyki przez Doktorantkę.

W prezentowanych przez Panią Magister ocenach brakuje czasami silnej podbudowy teoretyczno-prawnej, szczególnie z zakresu podstawowych elementów wyznaczających tożsamość publicznego prawa gospodarczego (można odnieść wrażenie jakby Autorka zagadnienia ochrony konsumentów umiejscowiła poza tą dziedziną lub ograniczyła analizę w ramach podsystemu tej dziedziny jaką jest „ochrona konkurencji i konsumentów”). Nadto niektóre fragmenty pracy mają charakter komentatorski, co może wynikać z praktycznego ujęcia analizowanej problematyki.

W rozprawie poruszone zostały wszystkie istotne kwestie związane z prawnym modelem abstrakcyjnej kontroli wzorca umowy oraz szeroko zaprezentowane wnioski z badań. Niektóre spośród nich sformułowane są bardzo ogólnie, co powoduje pewien niedosyt tym bardziej, że przeprowadzona analiza i wnikliwe charakteryzowanie określonych instytucji prawa, pozwoliłyby Autorce na pogłębienie ostatecznych ustaleń.

Szerszego spojrzenia wymagałyby ustalenia w zakresie:

- 1) konstruowania modelu kontroli z punktu widzenia wartości prawnie chronionych w tym „ważenia” wartości, dokonywania wyboru pomiędzy nimi,
- 2) sprecyzowania kryteriów oceny takich jak „efektywność”, „skuteczność”, „pewność prawna”, które dla Pani Doktorantki stanowią punkt wyjścia dla dokonywanych (czasami zbyt ogólnych) ocen.

5. Konkluzja

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska Pani mgr Eweliny Tylińskiej pt. **POSTĘPOWANIE PRZED PREZESEM URZĘDU OCHRONY KONKURENCJI I KONSUMENTÓW W SPRAWACH O UZNANIE POSTANOWIEŃ WZORCA UMOWY ZA NIEDOZWOLONE** zawiera samodzielne przemyślenia Autorki w obszarze poruszanej problematyki. Doktorantka postawiony cel pracy osiągnęła analizując literaturę przedmiotu, prowadząc kompleksową analizę przepisów prawa.

Swoim opracowaniem Doktorantka potwierdziła prawniczą dojrzałość oraz umiejętność rozwiązywania problemów naukowych.

Sposób prowadzonych badań i dokonana analiza w ramach recenzowanej dysertacji świadczą o wiedzy Pani mgr Eweliny Tylińskiej z zakresu publicznego prawa gospodarczego.

Uważam, że recenzowana rozprawa doktorska Pani mgr Eweliny Tylińskiej pt. **POSTĘPOWANIE PRZED PREZESEM URZĘDU OCHRONY KONKURENCJI I KONSUMENTÓW W SPRAWACH O UZNANIE POSTANOWIEŃ WZORCA UMOWY ZA NIEDOZWOLONE**, odpowiada wymaganiom pracy doktorskiej przewidzianym w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku *o stopniach naukowych i tytule naukowym* (Dz.U. z 2017, poz. 1789), wskazuje wiedzę Doktorantki w dziedzinie nauki prawa oraz potwierdza umiejętność prowadzenia samodzielnych badań.

Recenzowana praca zasługuje na ocenę pozytywną.

Wnoszę o dopuszczenie Pani mgr Eweliny Tylińskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. prof. UAM Katarzyna Kokocińska